

" 2-SINFLARDA MATEMATIKADAN SINFDAN TASHQARI ISHLAR SHAKLLARINI TASHKIL ETISH"

Mardanov Eshim Muratovich

O'zbekiston-Finlandiya Pedagogika

Instituti, Boshlang'ich ta'lim kafedra dotsenti

Murtazayeva Basida Saidmurod qizi

O'zbekiston-Finlandiya Pedagogika

Instituti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada 2-sinflarda matematikadan sinfdan tashqari ishlarni tashkil etishning ahamiyati va samarali usullari ko'rib chiqiladi. O'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va matematik tafakkurlarini shakllantirishga qaratilgan turli usullar, jumladan, matematik o'yinlar, musobaqalar, to'garaklar va amaliy mashg'ulotlar tahlil qilinadi. O'qituvchining bu jarayondagi roli va samarali tashkil etish tamoyillari ham yoritiladi.

Kalit so'zlar. matematikadan sinfdan tashqari ishlar, 2-sinf, o'quvchilar, matematik tafakkur, matematik o'yinlar, to'garaklar.

Аннотация. В данной статье рассматривается значение и эффективные методы организации внеклассных занятий по математике во 2-х классах. Анализируются различные методы, направленные на повышение интереса учащихся к предмету, развитие их самостоятельного мышления и формирование математического мышления, включая математические игры, соревнования, кружки и практические занятия. Также раскрывается роль учителя в этом процессе и принципы эффективной организации работы.

Ключевые слова. внеклассные занятия по математике, 2-й класс, учащиеся, математическое мышление, математические игры, кружки.

Annotation. This article examines the importance and effective methods of organizing extracurricular mathematics activities in the 2nd grade. Various methods

aimed at increasing students' interest in the subject, developing their independent thinking, and shaping mathematical thinking are analyzed, including mathematical games, competitions, clubs, and practical activities. The teacher's role in this process and the principles of effective organization are also highlighted.

Keywords. extracurricular mathematics activities, 2nd grade, students, mathematical thinking, mathematical games, clubs

Matematika fani oldida turgan maqsadlar: umumiy ta'lim, amaliy va tarbiyaviy maqsadlaridan iboratdir. Amaliy maqsadlar: matematik bilim berishdan kuzatilgan amaliy maqsadlar bolalarning nazariyani amaliyotga bog'lay olishidan, ya'ni olingan bilimlarni amaliy masalalarni hal qilishga, bolalar to'plam va son haqida; kattalik (miqdor)larning bir-biriga nisbati haqida, eng oddiy geometrik figuralar haqida boshlang'ich tasavvurga ega bo'ladilar, joy va vaqtni bilishni o'rganadilar: bolalar olgan bilimlarini o'zlarining kundalik mehnat va o'yin faoliyatida va maishiy hayotida uchraydigan matematikaga doir savol va masalalarni hal qilishga tatbiq eta bilish malakalarini hosil qilish kerak.

Matematikadan sinfdan tashqari mashg'ulotlar deganda o'quvchilarning matematik bilimlarini kengaytirish va chuqurlashtirish maqsadida tashkil qilingan mashg'ulotlarni tushunamiz. Sinfdan tashqari ishning asosiy maqsadi o'quvchilardagi fanga bo'lgan qiziqishni rivojlantirish, ularni darsda olgan bilimlarini to'ldiruvchi matematik bilim, malaka va ko'nikmalar bilan qurollantirishdan foydalanish mumkin. Quyidagi ana shunday mashg'ulot formalarini haqida to'xtalamiz. Matematik o'n minutlik. Boshlang'ich sinflarda matematikadan sinfdan tashqari mashg'ulotlar uyushtirishdagi dastlabki qadam matematik o'n minutliklardir. O'n minutlik dars yoki darsdan tashqari vaqtlarda butun sinf o'quvchilari ishtirokida haftada bir marta uyushtiriladi. O'quvchi o'n minutlik uchun shunday masala misol, mashq va o'yinlar tanlashi kerakki, ular hajm jihatdan kichik bo'lsin, lekin o'quvchilarning aktivligini oshirsin, o'quvchilarning kelajakda uirtumiy bilish faoliyatlarini hamda nutq madaniyatlarining kamol topishida yo'naltiruvchi vosita bo'lib qolsin. O'n minutlikni faqat sinfdan o'tkazilmasdan, balki maktab hovlisida va

hatto rnaktabdan tashqarida o'tkazish mumkin. Bunda o'quvchilar bilan tevarak - atrof va tabiatdagi matematik mutanosiblikni sekin -asta mushohada qilish asosida o'tkaziladi. Qiziqarli matematika soatlari. Mashg'ulotlarning bu turi nisbatan ko'proq vaqtga (taxminan 45 minut) m o'ljallangati bo'lib, qiziqarli o'yin, sonli topishmoqlar, she'riy masala, hazil masala va sahnalashtirilgan masalardan tarkib topadi. Bunday mashg'ulotlar 1 - sinf o'quv yilining II yarmidan boshlab avval bir oyda bir marta, keyinchalik 2 martadan o'tkazilishi mumkin. Unda o'quvchilarning o'zlari tashabbus ko'rsatishlariga erishmoq kerak.

Matematikadan sinfdan tashqari ishlarni tashkiliy formalari. Matematikadan sinfdan tashqari ish, aslida, sinfdagi mashg'ulotlarda vujudga keladi. Boshlang'ich sinf darsliklarida berilgan qiyin masalalar, aslini avtganda sinfdan tashqari mashg'ulotlarga doir mashqlardir. Ammo bu mashqlarning bir qismi sinfda hamma o'quvchilar oldida yechilishi mumkin va zarur (bu mashqlarni har bir o'quvchi yecha bilishi talab qilinmasa ham), Xuddi shu mashqlar yoki shularga o'xshash mashqlar sinfdagi va sinfdan tashqari ishlarning mazmun va formalarini bir-biriga bog'laydi. O'quvchilar bilan o'tkaziladigan sinfdan tashqari ishlar o'z nomi bilan uni hamma uchun majburiy bo'lgan darsdan tashqari vaqtda o'tkazilishini nazarda tutadi. Sinfdan tashqari ishlarning asosiy formalari: to'garak mashg'ulotlari, konkurslar, masalalar yechish, kechalar va yig'ilishlar, matematik devoriy gazetalar va hokazolardir. Boshlang'ich sinflarda o'tkaziladigan sinfdan tashqari ishlar kuchli ta'sir o'tkazuvchi pedagogik vosita ekanini aytmay o'tib bo'lmaydi. Bu vosita foyda keltirishi mumkin, ammo ishga e'tiborsiz qaraydigan o'qituvchining qo'lida bu ish o'quvchilarni matematika bilan shug'ullanishdan bezdirib, ularga qarshi ishga aylanishi va sog'liqlariga zararli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli har bir o'quvchini quyida berilgan mashqlarning hammasini yechishga majbur qilishning zamrati yo'q. Bolalar nechta masalani yecha olishsa, shuncha masalani yechishsin. Har bir o'quvchining va butun sinfnining sekin-asta matematik jihatdan kamol topishiga shuning o'zi yetarlidir. O'quv yili davomida taxminan 25 ta to'garak mashg'uloti, 1 marta maktab olimpiadasi (bir turda) va 1—2 ta matematika kechasi o'tkazish m o'ljallanadi. Agar buning ustiga 4 - sinf

o'quvchilarining tuman olimpiadalari qo'shilishi hisobga olinsa, u holda 4— sinf o'quvchilarining ba'zilar sinfdan tashqari ish bilan yiliga 29 marta band bo'lishadi. Bu sinflarda butun o'quv yili hammasi bo'lib 35 ta o'quv haftasidan iborat. Shunday qilib, sinfdan tashqari ish olib borishning kitobda tavsiya etilgan rejasi ancha zich, shu sababli bu rejadagi mashg'ulotlar soni va hajmini qisqartirish tomoniga chetlashish mumkin.

TO'GARAK MASHG'ULOTLARI

Arximed haqida ba'zi bir malomotlargitta bizgacha etib kelgan. Bugungi mashg'ulotga Arximedning hayoti bilan bog'lik bo'lgan quyidagi rivoyatlarini keltiramiz.

Arximed qadimgi Gresivanning buyuk matematigi va mexanigi edi. Arximedning xayoti haqida ma'lumotlar juda kam. Aytishlariga qaraganda Arximed eramizdan avval 287-yilga vaqin tug'ilgan. Uning otasi Fiddiv mashxur astronom bo'lib, Sirakuz podshosi Gieron bilan qarindosh edi.

Arximed o'z zamondoshlari orasida Sirakuzni rimliklar hujumidan faol himoya qiluvchi sifatida shuhrat qozondi. Bu urushda Arximedning injernik zakovati namayon bo'ladi... Arximed yaratgan turli o'ta "aqlli" mashinalar ba'zan afsonaga aylanib ketardi. Aytishlariga qaraganda, rimliklarning Sirakuzga quriqlikdan va dengizdan xujum qilishga birinchi marta urinishlardayoq qudratli katapukalar (palakmonlar) katta-kichik toshlarni guldek yog'dirib turardi, bu toshlar odamlarning dushman kemalarini yo'q qilib yuborar edi. Gigant kranlar dushman kemalarini ilib, olib, ularni ko'tarib, suvga cho'ktirar edi. Sirakuz aholisi Arximed qurolini yordamida shaharni rimliklar hujumidan ikki yil mobaynida muvaffaqiyatli himoya qilib turdi. Rimliklar Sirakuz aholisidan bir necha marta kuchli edi. Oxiri sirakuzliklar taslim bo'ldilar. Arximed ham halok bo'ldi.

Arximedning o'limi to'g'risida ko'p afsonalar bor, himoyasining ham tugashi bir-xil. Arximedni rimlik askar o'ldirgan. Masalan, rivoyatlardan birida shunday deyiladi. Arximed qumga chizilgan qandaydir bir chizma ustida o'ylab yerda o'tirar edi. Shu vaqt Rim jangchilari shahar bostirib kiradilar, ulardan biri Arximed

yoniga kelib, ketidan yurishni buyuradi. Masala yechishga berilib ketgan Arximed: "Qech chizmalarimga tegma ", -dedi. Jangchi g 'azablanib kelib, Arximedni o'ldiradi. Arximed o'limidan ikki ming yil keyingina ulug' olimdan qolgan meros birinchi marta Angliyada nashr etiladi. Ikki ming yil ichida Arximedning ko'p asarlari yo'q bo'lib ketgan albatta, lekin qolganlari ham uning buyuk olim ekanligiga guvohlik beradi

MATEMATIK ERTAKLAR

Ma'ruza matni. Matematika fanning asoschilaridan biri al-Xorazmiy 783- yilda Xorazmning qadimiy poytaxti Kot yaqinida tug'ilgan.

Xorazmiy yoshligidanoq o'tkir zehqli va mehnat sevar bo'lgan. U o'qish va yozishni tez o'rgandi, o'z ustida mustaqil ishlab, fan asoslarini egallashga qattiq intildi. U ayniqsa matematikani zo'r qiziqish bilan o'rgandi. Xorazmiy o'z ona tilidan tashqari fors, arab, qadimiy hind tili, yunon tillarini o'rgandi. U ko'p mamlakatlarda bo'ldi. Yetuk olim bo'lib tanilgan Xorazmiy o'z bilimini oshirish va fan bilan shug'ullanish maqsadida Baxzodga keladi. Bu erda boshqa olimlar bilan birgalikda ilmiy ishlar olib boradi.

Xorazmiyning matematika faniga doir ikki asari yetib kelgan. U o'zining arifmetikaga doir asarida hindlarning to'qqizta raqami 1,2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, va 0 yordamida har qanday sonni oson va qisqacha ifodalagan. Hind raqamlari tarqalgunga qadar Evropada Rim raqamlari ishlatiladi, lekin bu raqamlar o'zining murakkabligi bilan noqulay edi. Shaklda esa raqamlarni so'zlar yoki harflar bilan ifodalangan edi.

Xorazmiy arifmetikaning qo'shish, ayirish, ko'paytirish va bo'lish qoidalarini yaratgan. Xorazmiy bulardan tashqari turli fanlarga oid bir qancha asarlar ham yaratgan.

2. O'quvchilardan ikki-uchtasi qo'shiq aytadi, qolganlari naqoratiga qo'shiladi.

O'N BESHMIZ "5" OLDIK. (P.Mo'min.)

O'qish fikru zikrimiz.

Ishga sodiq zexnirmiz.

Qiyin demay masala.

Qildik rosa hafsala.

Naqorat

Masalani yecholmadik,

O'n beshimiz "5" oldik,

Naqorat:

Mana bizning kundalik,

Ozodadir shunchalik.

Qator-qator baxolar,

Matematika ta'limining samaradorligini oshirish va o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish uchun sinfdan tashqari ishlar muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, 2-sinfda bu faoliyat turli shakllarda olib borilishi lozim. Chunki aynan shu yoshda bolalarning bilishga bo'lgan ishtiyoqi ortadi, mantiqiy tafakkuri rivojlanadi va ijodiy yondashuvi shakllanadi. Sinfdan tashqari ishlarning asosiy shakllaridan biri – qiziqarli matematik mashg'ulotlar, intellektual o'yinlar, musobaqalar va loyihalardir. Bunday tadbirlar bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga, ularning matematik bilimlarini hayotiy tajriba bilan bog'lashga xizmat qiladi. Shuningdek, guruhli va individual ishlar orqali har bir o'quvchining imkoniyatlarini inobatga olib, ularga o'z salohiyatini namoyon etish imkoniyati yaratiladi. Sinfdan tashqari ishlarni rejalashtirish va tashkil etishda muallimning roli juda katta. O'qituvchi bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olib, o'yin va musobaqalar orqali ularga matematikani sevdirishi lozim. Shu bilan birga, ota-onalar bilan hamkorlik qilish, ularni bolalarning o'quv jarayoniga jalb etish muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, sinfdan tashqari ishlarning samarali tashkil etilishi nafaqat bolalarning matematik savodxonligini oshirishga, balki ularda mantiqiy tafakkur, kreativ yondashuv va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shunday ekan, maktabgacha va boshlang'ich ta'lim bosqichida sinfdan tashqari ishlarni to'g'ri yo'lga qo'yish kelajak avlodning intellektual rivoji uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risidagi qonun" // Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.- Toshkent.: Sharq, 1997, 20 29 bet.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to‘g‘risida” gi qonun // Barkamol avlod- O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori.-Toshkent.: Sharq. 1997, 31-61 bet.
3. Barkamol avlod orzusi-Toshkent.: 1999, 205-b.
4. Azizxodjayeva N.H “Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat”- Toshkent: TDPU, 2003,174 bet,
5. Axmedov M va boshqalar Matematika 1, Toshkent.: O‘zinkomsentr, 2003, 160-bet
6. E.M.Mardonov. Maktabgacha ta’lim tashkilotida matematik o‘yinlarni tashkil etish.Samarqand.2022.
7. Q.Ostonov,E.M.Mardonov,H.Toshqulov.Matematika tarixi.Samarqand.2005.